

UTOPIE POSTUMANISTĂ ȘI PARABOLĂ POLITICĂ ÎN PROZA LUI SERGIU FĂRCĂȘAN¹

POSTHUMANIST UTOPIA AND POLITICAL PARABLE IN THE PROSE OF SERGIU FĂRCĂȘAN

Daniela PETROȘEL

Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România
Ștefan cel Mare University of Suceava, Romania

e-mail: daniela.petrosel@usm.ro

Abstract

The paper proposes a reinterpretation of Sergiu Fărcășan's prose – more precisely, of the novels *Atacul cesiumiștilor* (1963) [The Attack of the Cesiumists] and *Vă caută un Taur* (1970) [A Bull Is Searching for You], as well as the short story collection *Mașina de rupt prieteniiile* (1968) [The Friendship-Breaking Machine] – highlighting the ambiguity of the science-fiction scenarios, which simultaneously legitimize and undermine a totalitarian political ideology. The selected texts are built upon the constant tension between the cliché of official propagandistic discourse – in which technological achievements serve humankind and stand as a sign of its superiority, as well as of the political regime that makes them possible – and the undermining of official policy through the use of parable and the imagining of utopian worlds. The posthumanist problematic – illustrated by the confrontation between the human and artificial-intelligence systems, the matter-information relationship, the prosthetics of the human body, the state of consciousness, or the cyborgization of the narrative – serve both the discourse of technological-optimism propaganda and a set of serious inquiries developed in a political and profoundly humanistic key. The propagandistic discourse acquires posthumanist overtones, for the technological progress leads to a deconstruction of the human, both through massification and through remodelling, whether mental or physical.

Keywords: Romanian science-fiction; Sergiu Fărcășan; posthumanism; utopia; parable.

Rezumat

Lucrarea propune o reinterpretare a prozei lui Sergiu Fărcășan, mai precis, a romanelor *Atacul cesiumiștilor* (1963) [The Attack of the Cesiumists] și *Vă caută un Taur* (1970) [A Bull Is Searching for You], precum și a volumului de povestiri *Mașina de rupt prieteniiile* (1968) [The Friendship-Breaking Machine], evidențiind ambiguitatea scenariilor science-fiction, care simultan legitimează și subminează o ideologie politică totalitară. Textele selectate se construiesc prin tensiunea permanentă dintre clișeul discursului propagandistic oficial, în care cuceririle tehnicii slujesc omului și sunt semnul superiorității lui, precum și a regimului politic ce le face posibile, și subminarea politicii oficiale, prin recursul la parabolă și imaginarea unor lumi utopice. Problematika postumanistă, ilustrată de confruntarea umanului cu sistemele inteligenței artificiale, relația materie-informație, protezarea corpului uman, statul conștiinței sau cyborgizarea narațiunii, servește atât discursului propagandei optimismului tehnologic, cât și unor interogații grave, dezvoltate în cheie politică și profund umanistă. Discursul propagandistic

¹ Article History: Received: 14.11.2025. Accepted: 20.12.2025. Published: 15.05.2026. No funding was received either for the research presented in the article or for the creation of the article.

capătă accente postumaniste, căci avântatul progres tehnologic duce la o destructurare a umanului, atât prin masificare, cât și prin *remodelare*, fie ea mentală sau fizică.

Cuvinte-cheie: Literatură science-fiction românească; Sergiu Fărcășan; postumanism; utopie; parabolă.

1. Introducere

În spațiul receptării critice românești, literatura română științifico-fantastică scrisă înainte de 1989 stă sub semnul unui relativism valoric și ideologic. Chiar dacă există studii canonice dedicate fenomenului, precum cele semnate de Florin Manolescu sau Ion Hobana, inconsecvența realizărilor artistice și contaminarea adesea flagrantă cu ideologia comunistă fac teritoriul science-fiction-ului românesc scris între 1945 și 1989 o zonă periferică, la care critica literară nu prea simte nevoia să revină. Iar omisiunea se explică chiar prin ideologizarea ce amintește de metehnele marxismului vulgarizator, pentru care textul literar nu este nimic mai mult decât o formă de transmitere a doctrinei oficiale a partidului. Dincolo de evidența faptului că literatura științifico-fantastică are, prin definiție, un accentuat filon marxist², textele românești, în larga lor majoritate, poartă povara timpului istoric în care au apărut și a stringențelor momentului de a educa largi categorii de cititori, preponderent tineri. Este evident că nu în această zonă stă marea literatură română postbelică, dar și aceste forme marginale contribuie la dinamica fenomenului literar românesc postbelic, iar analiza lor scoate la iveală subtile mecanisme de conturare literară a imaginarului social și de articulare a unor câmpuri de tensiune unde simbolicul se înfruntă cu literalul. Supuse unui rigid proces de selecție și cu unele concesii făcute criteriilor estetice, aceste texte pot oferi numeroase surprize cercetătorului literar, care descoperă că texte science-fiction din anii 1960 legitimează politica Partidului, dar o și destructurează, devenind autentice erezii ideologice. Acesta este și cazul prozei lui Sergiu Fărcășan, unul dintre reprezentanții de primă linie ai acestui tip de scriitură. În textele acestuia, perspectiva asupra tehnologiei este bine nuanțată și nu rareori contradictorie. Pe de o parte, e vorba de optimismul tehnologic și de încrederea în puterea științei de a modela lumea și de a contribui la formarea *omului nou*, pe de altă parte e vorba despre o meditație ce se dezvoltă în zona scepticismului, chiar anxietății tehnologice, mascată adesea de acuze politice, explicabile contextual, aduse societăților capitaliste occidentale. Iar neajunsurile literare și simplitatea mecanismelor tehnologice imaginate cu care se îmbină umanul, deși prezente, nu pun în umbră validitatea și actualitatea întrebărilor ce irigă firul narativ.

Nu detaliile ce țin de biografia și de opțiunile politice ale autorului ne interesează în această lucrare, ci modul în care textele autorului profilează o problemă postumanistă, recurentă de la volum la volum, precum și validitatea universurilor ficționale pe care le-a imaginat. Iar acestea din urmă ilustrează un melanj, specific în cele din urmă perioadei, între aservire și subminare, între îndoctrinare și parabolă. Dacă aceste texte ar fi stat, simplu, doar sub auspiciile unei literaturi tributare kitschului politic ce promova liniile de gândire ale unui sistem opresiv, nu ar mai rezista interogațiilor interpretative legate de relația umanului cu tehnologicul, sau de variate forme ale cyborgizării. Deși tributare dezideratelor mult aclamatului optimism tehnologic, textele au o accentuată dimensiune interogativă prin care depășesc propaganda politică a momentului și devin, inclusiv pentru cititorul anului 2025, de o tulburătoare actualitate. Dincolo de presiunea unui climat politic, găsim un autor erudit, atent la dezbaterile timpului despre dezvoltarea ciberneticii și a teoriei informației, despre relația spirit-materie, sau despre autonomia mecanismelor automate și posibilitatea ca acestea să

² Există o întreagă literatură critică despre relația dintre textele science-fiction și marxism (a se vedea, de exemplu, volumul editat de Mark Bould și China Miéville, *Red Planets: Marxism and Science Fiction*, Wesleyan University Press, 2009).

posede conștiință. Tocmai de aceea, o lectură alimentată de cadrul teoretic al Postumanismului devine prilej ca aceste texte să-și etaleze apertura de sensuri, multe dintre ele lăsate să zacă în întunecatele decenii comuniste. În același timp, situațiile descrise în proza lui Sergiu Fărcășan transcend, pe de o parte, timpul istoric și categoriile de constrângeri politice ce modelează discursul și imaginarul literar, pe de altă parte, transcend genul science-fiction și devin constante ale discursului tehnocultural actual.

Cât privește grila de lectură propusă, se impun câteva precizări. Multe dintre conceptele ce populează spațiul cercetării literare duc adesea o viață dublă. Prima dintre ele se desfășoară într-o sănătoasă sincronizare cu fenomenele literare pe care le circumscriu, iar acest mariaj temporal face bine amândurora: fenomenele literare se oglindesc adecvat în metodologii de lectură aferente momentului, iar aparatele conceptuale pot să își etaleze, de multe ori cu prea multă osârdie, nuanțele. Cealaltă viață, cumva netrăită, dar stând permanent sub semnul recuperării, presupune defazarea temporală dintre producerea literaturii și activarea unor chei de lectură adecvate, cel mai adesea faptul literar fiind interpretat de pe coordonatele posterității critice. Cauzele pentru această defazare sunt multiple și unele dintre ele stau sub semnul necesarelor și permanentelor revizități critice sau al puterii literaturii de a dezvolta artistic ceea ce nu a văzut sau nu era încă Teoria. Scuturate, pe cât posibil, de naivități și de încălcarea rigid ideologizantă, câteva texte scrise de Sergiu Fărcășan pot fi încadrate în cea de-a doua categorie și comunică firesc cu actualitatea dezbaterilor intelectuale recente, infuzate în și difuzând sensuri legate de protezarea corpului uman sau de raportul dintre informație și materie.

Deși în spațiul literar și critic românesc de dinainte de 1989 nu există interogații teoretice referitoare la postumanism, există în schimb un filon puternic al literaturii științifico-fantastice ce preia această povară teoretică, dezvoltând o problematică ușor subsumabilă teoriilor postumaniste. Astfel, în spațiul românesc, literatura science-fiction este cea care consolidează, aproape neașteptat dacă avem în vedere contextul politic, o tradiție a conceptualizării postumanismului. Dacă în alte spații culturale, libere ideologic, literatura științifico-fantastică și discursurile teoretice ale postumanismului s-au alimentat și, implicit, consolidat reciproc, în spațiul românesc, textul literar devine un amplu câmp teoretic de problematizare a unor idei postumaniste, cărora, de fapt, le lipsea încă acest nume. E greu de explicat ce anume din acel spațiu cultural și tehncultural al societății comuniste determină interogații legate de granița dintre om și tehnologie, de modalități de extindere a conștiinței umane la entități nonumane sau, dimpotrivă, de umanizare a unor mașinării mai mult sau mai puțin sofisticate tehnologic. Poate fi vorba despre esența inerent postumanistă a literaturii științifico-fantastice – a se vedea distincțiile dintre postumanismul tipologic și cel istoric, reiterare a diferențelor atribuite formelor postmodernismului –, poate fi vorba despre un spirit al timpului ce alimentează problematica textelor, indiferent de care parte a Cortinei de fier se află autorii lor. Nu ne propunem o definiție a postumanismului, dar, pentru a operaționaliza conceptul de *postuman*, ne raportăm la cele trei accepțiuni sintetizate de Robert Pepperrel: 1. sfârșitul perioadei de dezvoltare socială cunoscută sub numele de *umanism*, 2. modificarea perspectivei tradiționale asupra a ceea ce înseamnă *uman* și 3. convergența dintre biologie și tehnologie până în punctul în care acestea devin greu de diferențiat (Pepperrel, 2003, p. iv). În această lucrare, ne interesează, cu precădere, cel de-al treilea aspect, cu precizarea că diferențele dintre cea de-a doua accepțiune și a treia nu sunt întotdeauna ușor de gestionat.

Revenind la spațiul românesc, o posibilă întrebare ar viza ce anume alimentează, în plină perioadă comunistă, discursurile critice specifice unui proto-postumanism centrat pe interogarea, poate chiar pe deconstrucția umanului. Cu siguranță, concură o multitudine de factori, de centralitate bucurându-se ideea progresului tehnologic ce alimenta imaginarul propagandistic al perioadei. Astfel văzute lucrurile, și aceste texte science-fiction întrețin elanul dezvoltării tehnologice, dezvoltă vechea imagine a omului care stăpânește și modelează natura, consolidând simbolic un regim politic. În egală măsură însă, integrată unei direcții posibil

subversive, vizibilă în textele lui Sergiu Fărcășan, există o evidentă oboseală a umanului, o lipsă de încredere în validitatea și centralitatea modelului antropocentric, care se traduc prin abandonul excepționalității naturii umane și integrarea acesteia în vaste rețele electronice. Nu este doar o interogare a limitelor ființei umane, centrate pe unicitatea fiecărui individ, ci o testare, controlată ficțional, a posibilităților de extindere și înlocuire a unui umanități ce devine tehnologizată. Raportată la forme de existență non-umane, filtrată prin algoritmi lipsiți de subiectivitate, natura umană este pusă în situația de a se defini cu mai multă acuratețe. Apare astfel mai vizibil rolul textelor literare, așa cum îl vede Katherine Hayles, căci acestea nu sunt doar simple canale pasive, amprentate de descoperirile tehnologice, ci ele contribuie activ la „modelarea semnificațiilor pe care le capătă tehnologiile și teoriile științifice în contexte culturale” (Hayles, 1999, p. 21). Astfel, problematica postumanistă, ilustrată de confruntarea umanului cu sistemele inteligenței artificiale, relația materie-informație, protezarea corpului uman, statul conștiinței sau cyborgizarea narațiunii, servește atât propagandei optimismului tehnologic, cât și unor interogații grave, dezvoltate în cheie politică și profund umanistă.

2. Om vs.mașină. Protoforme postumaniste

Idealul mașinist, tradus într-o umanitate în care locul mult prea fragilului om este luat de omnipotenta mașină, ideal ce a alimentat imaginarul producțiilor science-fiction comuniste (Petroșel, 2014, pp. 141-148), e bine ilustrat în textele lui Sergiu Fărcășan. Și totuși, de exemplu, față de povestirea din 1966, *Prietenul Bip* [The Friend Bip], de Horia Aramă, unde personajul principal este foarte invidios pe colegul său de muncă, un computer, din cauza eficienței acestuia și decide să se conecteze la acesta, încântat fiind de viteza calculatorului de a procesa informațiile, perspectiva propusă de Sergiu Fărcășan este mult mai nuanțată. Transferând mașinii multe dintre atribuțiile ființei umane, alegerea prietenilor, pedepsirea răului sau, de nedorit, crima, acest autor, în cele trei texte din volumul de nuvele *Mașina de rupt prietenii*, multiplică perspectivele asupra relației om-mașină. Constanta pare a fi cea sintetizată de cuvintele unui personaj din nuvela *Mașina de rupt prietenii* [The Friendship-Breaking Machine], „mașina este omul”. Mai precis, în acest amplu câmp al dezbaterilor legate de valorile asociate tehnologiei, sistemele tehnologice imaginate de prozatorul roman sunt, totuși, prelungiri ale intențiilor umanului. Chiar dacă, cum este cazul primului text, ele par a dezvolta o îngrijorătoare autonomie, sfârșesc prin a fi, în cele din urmă, în continuarea stăpânilor/proprietarilor și a informațiilor ce există despre ei în sistem. Astfel, tehnologiei îi lipsește categoria valorii, căci valorile pe care ea le promovează, modifică sau denaturează sunt cele cu care o investesc oamenii. Seturile de valori ce definesc proprietarii par a se transmite mașinii, „mașina ne reflectă fidel” (Fărcășan, 1968, p. 52), influențând deciziile pe care aceasta le ia, într-un melanj postumanist al biologicului și carbonicului. În multe instanțe, cum se întâmplă și în cazul crimelor din cel de-al treilea text, mașina este un minunat țap ispășitor pentru conștiința curată a ființei umane. În cele din urmă, suntem într-un posibil proto-postumanism, căci autonomia tehnologiei este activ interogată, iar nu entuziast îmbrățișată.

Idealizarea mașinii are în spate o gândire pragmatică, robotul poate lucra mai mult și, adesea, mai bine decât omul. Este și ideea din textul *Mașina de rupt prietenii* [The Friendship-Breaking Machine], din volumul de povestiri cu același nume, în care Sergiu Fărcășan abordează problematica într-o notă mai degrabă pesimistă. Într-o societate a viitorului, capitalistă și funcționând pe principiile eficienței, ierarhiei și informației, imixtiunea mașinii în viețile oamenilor este atât de profundă și subtilă, încât afectează criteriile de evaluare a celorlalți oameni. Chiar dacă interogația e particularizată prin faptul că este descrisă lumea capitalistă, iar personajele sunt cetățeni americani, problematica rămâne de actualitate: cât lăsăm mașina să intre în spațiul nostru privat și personal și, mai ales, îi putem valida necondiționat deciziile sau, dimpotrivă, opțiunile ei trebuie privite cu multă circumspecție? Conectate la o mare bancă

mondială de informații, mașinile achiziționate pentru a ușura menajul și viața socială a familiilor dovedesc o îngrijorătoare independență. Deciziile lor sunt atacabile și interpretabile, iar îngrijorarea personajelor este că acestea ar vrea să înlocuiască definitiv relațiile umane, prietenia, în acest context, demonstrându-le ineficiența socială. Mirat că la petrecerea pe care o organizează, Consy 24 – robotul consilier și administrator al casei – nu l-a trecut pe lista de invitați tocmai pe prietenul lui cel mai bun, Joe Cavello, Cliff Banks încearcă să înțeleagă unde și de ce a apărut eroarea. Spre deosebire de vechiul dispozitiv, ce era „o simplă slugă automată” (Fărcășan, 1968, p. 22), sistemul Consy 24, proaspăt achiziționat, este mai complex și mai implicat în modelarea profilului social și profesional al familiei, fiind promovat drept „consilier care o să te ajute să ai succes în viață” (Fărcășan, 1968, p. 22). Achiziționate de proprietari ce așteaptă să le răspundă la orice întrebare – sună ciudat de cunoscut și de actual acest scenariu –, dispozitivele dau erori, dar problemele nu sunt de ordin tehnic, ci etic și filosofic. Primind răspunsuri contradictorii la aceeași întrebare, posesorul mecanismului este convins că este vorba despre un „defect logico-tehnic al mașinii” (Fărcășan, 1968, p. 37) și încearcă să investigheze cauzele. Astfel, textul devine o meditație-lamentație despre puterea mașinii și despre pericolul gândirii lipsite de nuanțe: „mașinile ignoră tăcerea și penumbra” (Fărcășan, 1968, p. 47). Vulnerabilizarea umanului și reducerea lui la o serie de informații apar explicit în text; tradusă în seturi de informații, fiecare persoană devine conglomerat de date puse ușor în circulație și controlate de la distanță: „Vreți să spuneți că mașina mea particulară, care cuprinde secretele mele și ale familiei mele, tainele mele și ale intestinului meu e conectată la centrul vostru de calcul?” (Fărcășan, 1968, p. 34). Și chiar dacă posesorul mașinii e asigurat că aceste informații nu pot fi folosite de alți utilizatori particulari, rămâne amenințarea asociată unui control al informațiilor. Alături pe o critică profund ideologizată a sistemului capitalist, idealul mașinist este atent dezvoltat în text, inclusiv prin posibile consecințe negative precum dezumanizarea și mecanizarea umanului, aleatoriul deciziilor și absența judecății morale, obsesia eficienței și invadarea vieții private. În textele lui Sergiu Fărcășan, hibridizarea om-mașină duce, în egală măsură, atât la o *supraumanizare*, cât și la o *dezumanizare*, ilustrând astfel ambiguitatea și dilemele acestei relații. Contopirea naturalului și a artificialului este, pentru prozatorul român, o problemă ce necesită nu atât răspunsuri științifice – deși nu lipsesc încercările de a imagina posibile soluții tehnice, frecvent condensate și cumva superflue –, cât o provocare filosofică, etică, mai precis.

Mai puțin convingător prin absența tensiunii narative și prin prezența unui divagaționism motivat de intenția realist-socialistă, cel de-al doilea text din volum, *Mașina de nimicir răutatea* [The Evil-Destroying Machine], pune în pagină o intrigă detectivistă, centrată pe identificarea unui asasin ce folosește un automat ce ucide răutatea. Un grup de investigatori de la miliție încearcă să dea de capăt unei serii de crime ce par a sta sub semnul aleatorului; descoperă astfel un bătrân justițiar care vrea să distrugă focarele de răutate, pedepsind prin intermediul mașinii și apăsând, cu detașare, *marele comutator dintre viață și moarte*. Și în acest text, personajele se folosesc de dispozitivele tehnice spre a se elibera de povara morală a gesturilor pe care le fac, căci e mult mai ușor să ucizi de la distanță, prin apăsarea unui buton și fără a vedea privirea victimei. Din nou, este o modalitate de a problematiza nu atât etica tehnologiei, cât valorile etice asociate umanului.

Mult mai apropiată de sensurile unui text-parabolă este cea de-a treia proză din volum, *Mașina de îmbunătățire* [The Cemombi-Taming Machine]. Segiu Fărcășan imaginează o societate ce, pe de o parte vibrează la realitățile politice ale momentului, uciderea președintelui Kenedy, Primăvara de la Praga, pe de altă parte anticipă regimul dictatorial al lui Ceaușescu, ce se va manifesta plenar în anii următori. Republica Mabanga, țara africană descrisă în text, este un supusă unui regim dictatorial și prezintă multe similitudini cu România comunistă. Atât cu cea a anilor 1968, când apare volumul, cât mai ales cu cea a deceniilor viitoare. Liderul ei, președintele Cemombe, este „ilustrul conducător al republicii Mabanga, președintele

Guvernului, președintele Senatului, președintele Parlamentului, Mareșal Suprem al Forțelor Armate ale Mabangăi și totodată Ministru al Armatei și Ministru al Afacerilor Externe și al Afacerilor Interne...” (Fărcășan, 1968, p. 156). Mai aproape de realitatea istorică a anilor 1968 este poziția politică a republicii Mabanga, ce stă între un Est prea rigid ideologic și un Vest prea democrat (Fărcășan, 1968, p. 159), iar aparatul de represiune își face simțită prezența prin complicate strategii propagandistice și mașinațiuni politice. Cultul personalității și mitul salvatorului, manipularea ideologică și amplificarea dezlănătă a obsesiei colective a *poporului ales*, sunt toate elemente ce definesc regimurile totalitare, fie ele africane, sud-americane sau est-europene. Ca și în romanul *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists], ecouri ale războiului rece modelează imaginarul social al textelor și profilul personajelor. Fără a fi prezentă prin eroi bine individualizați, puterea sovietică este, de cele mai multe ori, model de conduită politică și de avans tehnologic, în vreme ce Vestul capitalist și America sunt prilej de corupție și degradare morală.

Invenția tehnică în jurul căreia gravitează acțiunea textului este reprezentată de un glonț teleghidat ce, odată fixat chipul victimei pe un ecran, are capacitatea de a nimeri ținta, fără victime colaterale. Astfel, uciderea este mult mai precisă și, mai ales, rămâne nepedepsită, căci autorul ei rămâne necunoscut. În acest volum de proze scurte, relația omului cu tehnologia presupune, preponderent, o delegare de sarcini, dar, mai ales, de responsabilități morale; mecanismele create sublimează pornirile umanului, nu întotdeauna conforme normelor etice. Ignorând „tăcerea și penumbra”, mașinile nu menajează deloc sensibilitățile umanului și construiesc imaginea unei lumi dezvrăjite, reduse la o serie de date: „mașinile au spus zestre, au spus vârstă, viitor, ovul, pensie, retragere, șanse, contraceptive, probabilități, vitamine, au drămuit absolut totul, cu mai multă sinceritate decât am fi avut noi curaj s-o facem” (Fărcășan, 1968, p. 47). Filtrată prin ecrane și redusă la seturi de informații, lumea își pierde nuanțele și totul devine cuantificabil.

În plin regim comunist, Sergiu Fărcășan scrie un text în care ironia este foarte frecventă, un text ce face cu ochiul cititorului, căci, la adăpostul mecanismelor autorefențiale, sunt strecurate adevărate *șopârle*: „Pe scurt – pentru că, din fericire, nu suntem supușii statului Mabanga și nu suntem obligați să ascultăm cuvântările interminabile ale blândului Jerry” (Fărcășan, 1968, p. 218). La fel, în fragmente de discurs precum acestea: „Toate republicile africane din jurul nostru ne sunt prietene!” (Fărcășan, 1968, p. 159), „frate al meu de sânge, dă-mi voie să sărut pieptul tău asudat de muncitor și pământul stropit de sudoarea și lacrimile tale!” (Fărcășan, 1968, p. 203) e imposibil să nu recunoști clișeele propagandistice din spațiul românesc. Uralele mulțimii și entuziasmul ei nebun manifestat în momentele în care iubitul președinte începe să cânte la banjo duc textul spre un grotesc savuros, abil folosit drept critică politică. La fel, în romanul *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists], locuitorii acelei lumi subterane cântă imnuri stupide, în care își exprimă fericirea de a servi drept materie primă pentru o umanitate mai bună. E o redare îngroșată a unor realități ce constituiau cotidianul discursiv și factual al epocii comuniste.

Romanul *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists] este și textul în care Sergiu Fărcășan dezvoltă, cu mult mai multe nuanțe decât în volumul de povestiri, relația om-mașină. Una dintre atent numerotatele piese ce îmbină narațiunea, piesa 8, articulează în economia textului punctele de dispută între spontaniști și perfecționiști, iar idealurile postumanismului contemporan se lasă ușor citite:

Când bisturiul a pătruns în creier și în cele mai intime firide ale omului viu, când sfânta inimă a fost înlocuită pe masa de operație cu inima artificială, când plasticul a început să înlocuiască oasele lăsate de Domnul să se decalcificeze și când insulina scoasă din vaci s-a dovedit salvatoare pentru ființa suflată de Domnul după chipul și asemănarea sa înzestrată, din păcate, cu diabet... (Fărcășan, 1963, p. 63).

Găsim problematizate aici atât tehnologizarea naturii, cât și anularea granițelor dintre specii (Elain L. Graham), toate reunite într-o mai amplă meditație legată de dreptul științei de a interveni în dezvoltarea biologică a omului, dincolo de teritoriul medical. În căutarea permanentă a perfecționării ființei umane, sunt detaliate diferențele dintre creierul uman și mașină, atât în ceea ce privește eficiența, cât și adaptabilitatea:

– Uită-te la mașini, zise Mac. Sunt perfecte când corespund scopului pentru care au fost create. Și nu pot să se dezvolte. O mașină poate calcula mai mult, mai repede și mai precis decât creierul. E, dacă se poate spune astfel, mai perfectă. Puterea creierului stă tocmai în slăbiciunea lui, în imperfecțiunea care îl silește să se compenseze în raport cu mediul, să se dezvolte (Fărcășan, 1963, p. 88).

Raportul om-mașină apare frecvent tratat în diferite secvențe ale romanului, iar dialogurile personajelor Mac și Milt conturează câteva dintre dilemele etice ale postumanismului: „Perfecțiunea de care vorbești nu e decât cruzime. Perfecte nu pot fi decât mașinile. Dorința ta de a fi perfect e dorința de a fi o mașină” (Fărcășan, 1963, p. 15) sau dezideratele transumanismului: „Omul (...) va deveni din ce în ce mai perfect, mai frumos (...) Oamenii, păcătoșii, vor deveni zei!” (Fărcășan, 1963, p. 17) sau, în maniera principiilor extropiei lui Max More: „Trebuie să împingem durata vieții nu numai pînă la această graniță de 1-200 de ani, prevăzută în programul ereditar. Trebuie să o împingem mai departe. Și nu numai ca durată. Să ne încredințăm că viața omului respectiv va fi viața unui ins robust, apt să reziste la boli, normal, armonios dezvoltat, capabil de a se perfecționa mereu. Pentru asta trebuie să lucrăm la cifru, să modificăm programul” (Fărcășan, 1963, p. 145).

Există mai multe forme de manifestare a postumanului în proza lui Sergiu Fărcășan. Cele din romanul *Vă caută un taur* [A Bull Is Searching for You] sunt printre cele mai complexe, entități compozite, amestec de materie și informație. Ele rezumă specificul melanjului de uman și tehnologic, condiție definitorie pentru natura postumană. În cuvintele lui Katherine Hayles, aceasta dinamitează separațiile „între existența corporală și simularea computerizată, între mecanismul cibernetic și organismul biologic, între teleologia robotică și scopurile ființei umane” (Hayles, 1999, p. 2). Ciudatele creaturi ce invadează lumea lui Pagu se descriu prin amestecul de organic și electronic, dar se diferențiază net de formele de protezare a umanului: „Însă nu suntem numai ființe. Partea de proteză este mai bogată ca la voi. Aveți dinți falși, picioare de metal, mâini artificiale, implantații de tranzistori. Noi avem o proteză cerebrală comună, de calculator” (Fărcășan, 1970, p. 51).

Dacă în volumul de nuvele relația om-tehnologie încă sta sub semnul complementarității, romanul *Vă caută un taur* [A Bull Is Searching for You] oferă și el o viziune postumanistă mult mai articulată. Contopirea omului cu mașina, deși stângaci redată literar, ilustrează plastic fuziunea dintre organic și mecanic:

Corpul nud se contopi o clipă cu nichelul calculatorului, iar omul, în aceeași clipă, simți că el, Pagu, nu mai exista. Nu murise, dar nici nu existase vreodată. Inexistența nu-i provoca nicio durere, nici un regret, pentru că nu mai exista niciun Pagu care să regrete. [...] Era o imensă eliberare, iar Pagu – sau vidul eliberator care-i ținea locul – elabora rece o speranță indiferentă, un fel de calcul al cărui rezultat nu importa și conform căruia Pagu – dacă va mai exista vreodată un om cu acest nume, dacă va reveni vreodată din acest vid – ar face mai bine să uite această imensă eliberare, căci amintirea ei era periculoasă pentru viața fiecărei ființe, o amintire care arăta că a fi este o povară inimaginabilă, pe când a nu fi nu afectează cu nimic pe cel ce nu este (Fărcășan, 1970, p. 93).

Vom regăsi acest tip de raportare a umanului la irealitatea unei alte realități în nenumărate alte texte, evident, cu alte mize estetice, precum în iconicul roman cyberpunk, *Neuromantul* (*Neuromancer*) lui William Gibson (1984), sau în mai recentul roman al lui Bogdan Suceavă, *Vincent nemuritorul* [Vincent the Immortal] (2008). În pofida nenumăratelor stângăcii literare sau a obscurității narațiunii, din textele scrise de Sergiu Fărcașan răzbat nenumărate idei centrate pe fuziunea omului cu mașina, în variate și frecvent primitive forme. De la întrebări puse mașinii, al cărei rol este să furnizeze, prin buna sinteză a datelor, explicații privind evenimente inexplicabile, la scenarii în care o supraconștiință non-umană pare a deveni principalul narator al textului, avem de-a face cu abil construite asamblaje postumane. Din faptic, hibridul om-mașină se mută în diegeză, într-o cyborgizare a vieții și a actului narativ.

3. Cyborgizarea narațiunii

Complicata rețea narativă ce conferă substanță romanului *Vă caută un taur* [A Bull Is Searching for You] permite o hibridizare a naratorilor, tradusă atât în glisarea de la uman la uman, cât și în cea de la uman la tehnologic sau, invers, de la mașină spre om. Dezorientarea și indeterminarea identitară experimentate de personajul simbiotic om-mașină impregnează astfel decisiv specificul narațiunii din acest roman. Nu doar vocea umanului este cea care spune povestea, ci și entitățile tehnologizate, mai mult sau mai puțin identificate și identificabile, capătă glas și prezintă propria lor perspectivă asupra evenimentelor. Absorbiți de avalanșa evenimentelor, a personajelor și a epocilor descrise, cititorii recunosc cu dificultate, pe unele porțiuni de text, specificul uman sau non-uman al vocii narative. Refuzul ancorării într-o cronologie clară și circulația liberă prin epoci a unor entități greu clasificabile contribuie și ele la sporirea echivocului. Opțiunea pentru aceste strategii narative slujește intențiilor romanului, care îmbină mitico-simbolicul cu tehnologicul, elogiul tehnicii cu criza umanului.

În romanul *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists], Sergiu Fărcașan propune un model de narațiune automatizată, realizată fără implicarea factorului uman, căci acesta este compromis de subiectivitate. Rezultă, astfel, o culegere obiectivă, constituită din piese, ele însele forme extrem de standardizate ale unor procese-verbale, totul pentru ca relatarea evenimentelor să nu poarte mărcile afectivității. La finalul celor 77 de piese sunt inserate trei narațiuni al căror rol este să completeze, eventual să umanizeze, tabloul evenimentelor. Se creează astfel o tensiune permanentă între stilul literar, cu riscurile asociate folosirii acestei modalități de redare a evenimentelor, și relatarea științifică a evenimentelor produsă de comisii de experți internaționali care ignoră factorul uman și trăirile acestuia. Multe dintre piese sunt sinteze ale comisiilor de analiză sau, cum este cazul Pieseii nr. 8, sinteze ale comisiei de sinteze. Este aici, simultan, un ideal de imparțialitate, dar și o subtilă ironie la adresa rigidității științifice ce funcționează în gol. Frecvent, piesele sunt asamblate pentru a realiza sinopsisuri menite să clarifice atacul cesiumiștilor. Piesa 27, de exemplu, realizează o sinteză a rapoartelor, iar piesele 28, 29 și 30 sunt răspunsuri ale mașinilor detectiv. Acestor mașini detectiv li se introduce un algoritm de filtrare a textului, constituit din întrebare, baze de investigație, metoda de investigație și sarcina de răspuns, iar ele livrează răspunsul. Iar în Piesa nr. 76, toate informațiile despre societatea cesiumistă sunt, din nou, introduse în mașini, cu speranța că acestea vor găsi explicații privind atacul asupra lumii cesiumiste. Corelarea datelor și realizarea statisticilor sunt gândite ca modalități științifice de a încapsula și justifica inexplicabilul unor evenimente.

Limitat de propria subiectivitate, omul este înlocuit de dispozitivele electronice ce au sarcina să adune și să interpreteze evenimentele. Sunt sisteme tehnologizate ce au fost programate să facă inventarul tuturor informațiilor, să elimine amănunțele și să sintetizeze întâmplările cele mai importante. Această superioritate a mașinii asupra omului este atât o metaforă tehnicistă asupra modului în care acționa aparatul de opresiune comunist, cât și o

avertizare asupra riscurilor eliminării subiectivității. Reiterând ideile din manifestele marinettiene, „Să se distrugă «eul» în literatură, adică toată psihologia” (Marinetti, 2009, p.103) sau „Să înlocuim psihologia omului, de acum epuizată, cu *obsesia lirică a materiei*” (Marinetti, 2009, p. 103) civilizația din *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists] se simte amenințată de relațiile umanului, captivate în și modelate de preferințe, idiosincrazii sau valori, optând pentru povestea fără narator, pentru procesul verbal cu informație obiectivă, verificată atât de comisii neutre, cât și de mașini. Cenzurarea și subminarea elementului uman în chiar actul spunerii poveștii capătă, pe lângă evidentele note postumaniste, și o încărcătură politică.

Opțiunea pentru această formulă narativă este astfel modelată atât de fondul de gândire postumanist, cât și de amenințarea perpetuă asociată Războiului Rece. În condițiile în care umanul nu poate fi creditat fără rest, inclusiv acțiunile personajelor stau sub semnul amenințării și suspiciunii permanente. Este preferată comunicarea cifrată nu doar pentru că este vizată generalitatea și eficiența acesteia, ci și pentru că secretul definește acea civilizație și o ține într-o stare de neîncredere permanentă. Chiar dacă povestea este spusă și prin relatări subiective ale personajelor implicate în evenimente, acestea sunt, de fapt, cel mai frecvent interogate și subminate. Nuanțate și corectate de intervențiile altor personaje sau de concluziile nenumăratelor comisii, precum cea de fiziologie, cea chirurgical-electronică, de psihologie, de morală, de logică și de stilistică, de rapoartele comisiilor, de procesele-verbale (inclusiv înregistrări acustice), relațiile umanului se destramă sub presiunea acestui ansamblu de forțe, ilustrată fiind, o dată în plus, și lipsa de încredere în capacitatea umană de analiză și evaluare.

În acest context al cyborgizării narațiunii, scriitorul umanist, reprezentat de Fauraing, păcătuiește prin „unele scăpări psihologice ascunse sub un ton indiferent” (Fărcășan, 1963, p. 102). Dar scriitorul postumanist al viitorului va fi mult mai atent la „eroism și perfecțiune”, la „munca științifică a milioanei de oameni, bătălia din laboratoare” (Fărcășan, 1963, p. 103). Iar opera simultană a următoarelor generații, *Shakespeare-ul electronic* cerut de președintele Consiliului Mondial, va descrie noua lume, „când lupta se duce pe frontul larg al calculului logic, științei, tehnicii, muncii, când totul se petrece nu pe rând, ci în același timp, antrenând coloși, colective umane imense” (Fărcășan, 1963, p. 104). Vaste rețele digitalizate realizează simultaneitatea mult dorită, iar asamblajele om-mașină depășesc meschinele interese individuale și localismul național spre o non-subiectivitate internațională. Imersiunea în subiectivități individuale, preocupare predilectă a scriitorului din paradigma umanistă, va fi înlocuită de înregistrarea unor comportamente globale, atente la nevoile colective ale momentului. Astfel, idealurile postumanismului se contopesc cu cele ale unui comunism planetar, în care vocea și subiectivitatea individului se topesc în corul dorinței colective, iar dezavantajele umanului sunt remediate prin perfecțiunea mașinii.

Cea mai evoluată entitate electronică din textele pe care le analizăm este Nathan Înțeleptul, din romanul *Vă caută un taur* [A Bull Is Searching for You]. El dă semne de independență, încearcă să simuleze comportamentul uman, ba, mai mult, încearcă să-și disimuleze nivelul de inteligență, astfel încât oamenii să nu-și dea seama cât este de evoluat. Spre a afla dacă gândește, el este interogat chiar de Norbert Wiener, care-i adresează întrebări menite să descopere gradul lui de dezvoltare, dar și de disimulare. E un scenariu tipic Singularității, ce amintește de cele imaginate de Hans Moravec, autor care scria despre și visa la sofisticatele mașinării care vor duce mai departe zestrea noastră culturală: „Astfel de mașinării continuă evoluția noastră culturală, dar și propria lor construcție și rapida lor auto-perfecționare, fără contribuția noastră și a genelor ce ne-au creat pe noi” (Moravec, 1988, p. 2). Testarea scenariilor transumaniste este implicită, căci marele ideal al nemuririi ce alimentează discursul adepților *omului îmbunătățit* de astăzi a devenit realitate în societățile utopice din acest roman; însă viața sub semnul nemuririi are consecințe mai degrabă îngrijorătoare:

Când am înlăturat limitele noastre de ființe muritoare, răspunse vocea impersonală din magnetofon, ne-am trezit în fața unei noi primejdii. Fără simțuri, fără teama de moarte, fără efortul de a scăpa de durere și de a dobândi plăceri, trăirea noastră nu mai avea scop: nu mai aveam ce face cu nemurirea (Fărcășan, 1970, p. 59).

Oboseala umanului ce se vede nemuritor este neutralizată doar de dorința de cunoaștere, dar inclusiv aceasta dezumanizează, redusă fiind la o enumerare seacă de informații și date.

4. Între conformism ideologic și subminare prin parabolă

Servind discursului ideologic al partidului, romanul *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists] imaginează o societate viitoare prosperă și evoluată, ai cărei locuitori se bucură de un ridicat nivel de trai: „Trăim în comunism, vârsta s-a prelungit, nu mai avem bolile de altădată, putem hrăni orice număr de oameni” (Fărcășan, 1963, p. 106). Dimensiunea melioristă a proiectului comunist capătă accente transumaniste, regăsind în acest text inclusiv multe dintre idealurile gândirii utopice marxiste: există hrană suficientă pentru toată umanitatea, tot globul a îmbrățișat comunismul, toată umanitatea este animată de același convingeri doctrinare. În același timp, civilizația stă sub semnul unei stranieți construite și prin nefirescul personajelor. Deși mizează pe rațiune și par motivate de cele mai nobile idealuri, dedicate fiind științei și progresului permanent, aceste personaje par izolate sub un clopot de sticlă, private fiind de spontaneitatea specifică ființei umane. Personajele își duc existența într-o societate avansată din punct de vedere tehnologic, într-un stadiu incipient de tehnofetism, dar predomină sentimentul alienării și al monitorizării permanente. Activitățile lor se desfășoară în spații închise, securizate, izolate fonic, articulându-se imaginea unei lumi fără oameni reali, în care experimentele nu sunt inițiate de ei, ci făcute pe ei. Membri ai unei civilizații planetare, nediferențiați național, locuitorii sunt monitorizați, ca într-un autentic sistem opresiv, de diferite comisii. Declanșarea atacului cu cesium, prin care cupluri formate din exemplare umane frumoase și inteligente dau naștere unor copii cu grave diformități fizice, devine pretext pentru a pune în mișcare o rețea de supraveghere foarte bine dezvoltată, căci *comitete de vigilență* răspândite pe tot globul adună și clasifică informațiile. Iar un citat precum acesta, „avem milioane de specialiști specializați în coordonarea specialiștilor” (Fărcășan, 1963, p. 93), nu ironizează doar ubicuitatea unui aparat de stat stufos. El rezumă amploarea și stratificarea unei rețele globale de control, și, implicit, intensitatea și varietatea formelor fricii colective.

Ambiguitatea poziționării ideologice a autorului romanului *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists] se face simțită pe tot parcursul textului; pe lângă numeroasele clișee din discursul propagandistic, avem de-a face cu numeroase instanțe în care, la adăpostul convențiilor literaturii științifico-fantastice, critica la adresa regimului politic este transparentă. Deși romanul descrie două lumi gândite să funcționeze prin antiteza pozitiv/ negativ, societatea evoluată de la suprafață fiind, evident, cea superioară, iar cea întunecată, din subteran, purtând toate mărcile antimodelului, ambele civilizații întruchipează autentice universuri concentraționare. Primul tip de civilizație, dependentă de tehnologie și înscrisă vertiginos pe spirala progresului și perfecționării ființei, pune presiune pe individ tocmai pentru că-l obligă să tindă spre desăvârșire, sacrificându-i normalitatea și, deci, umanitatea, iar cealaltă civilizație cultivă brutalitatea, menținând ființa într-o stare de instinctualitate animalică. Este o confruntare între ethos-urile unor colectivități diferite, temă recurentă ce modelează imaginarul multor texte science-fiction, dar și pe cel al filmelor de animație, precum *Planète sauvage*, realizat de René Laloux și Roland Topor în anul 1973, ecranizare a romanului *Oms en série (Oms Linked Together)* (1957) de Stefan Wul. Detaliind specificul interacțiunii și al claselor sociale din acel univers utopic, Mădălina-Elena Popescu, în articolul *Proxemica uman-robot în Planète sauvage (Human-Robot Proxemics in “Planète Sauvage)* surprinde (Popescu, 2018, pp. 269-274) vasta

problematică subsumată relației dintre om și mediu, sau formelor de comunicare între reprezentanții unor specii diferite.

Îngrijorată de amenințarea unui atac cu cesium, umanitatea evoluată și comunistă îl trimite pe filosoful perfecționist Milton Kipfer să cerceteze strania civilizație refugiată în coloniile subterane: „Împărăția subterană e compusă din peste o sută de colonii, fiecare numărând probabil mii de oameni și fiecare avînd drept capitală un *Acolo* înconjurat cu ziduri groase” (Fărcășan, 1963, p. 252). Este o lume dezorganizată și fundamentată pe teroare, dominată de principii și lucruri oribile, precum hidoșenie fizică și morală, corupție, teroare, canibalism etc. Romanul oferă și o imagine, în cheie grotescă, a perfecționării umane, un proces făcut prin intervenții repetate asupra corpului uman.

Comunitatea este dominată de violență, execuțiile sunt frecvente și au statutul unor spectacole publice. Anormalitatea a devenit normalitate, supușii din subteran ajungînd să fie recunoscători pentru faptul că sunt supravegheați în permanență. Conducătorul este numit Părinte, are trei capete și are toate atributele unui dictator: „eu sunt infailibil, eu știu tot, eu comand tot, de geniul meu depinde tot” (Fărcășan, 1963, p. 252). Organizarea coloniei subterane amintește de lagărele politice, iar crearea *omului nou* trece de la sensul figurat la cel propriu, este mutată din discursul doctrinar în imaginarul literaturii științifico-fantastice. Acest *Acolo* este, cum declară colonelul doctor Hideko Hastings, comandantul științific al lui *Acolo 43*, „baza statului nostru”, „un laborator-uzină infern și purgatoriu unde se asigură – din punct de vedere spiritual și fizic – dominația acestor principii paradisiace ale noastre” (Fărcășan, 1963, p. 95). Este un spațiu a cărui misiune este clar formulată și plastic redată: „Acolo trebuie să fie niște uriașe ateliere de remodelat oamenii: cine e trimis acolo e desfăcut în părțile componente și vîndut cu bucata” (Fărcășan, 1963, p. 96), căci de acolo „nimeni nu se mai întoarce la fel cum a plecat” (Fărcășan, 1963, p. 97), exclamă rîzînd unul dintre paznicii-monstru. Deși apară principiile perfecționiste ale civilizației timpului său, și Milton Kipfer este tratat și se comportă asemenea unui prizonier abandonat într-un spațiu carceral. Este supus unor interogatorii amănunțite, se încearcă reeducarea lui, i se permite cu greu să comunice familiei informații despre starea sa. Evident că dimensiunea parabolică este limpede articulată, iar asocierea acestui spațiu cu închisorile politice românești modelează receptarea. Orientînd decodarea simbolică spre absurdul acelor vremuri, Sergiu Fărcășan demonstrează că este totuși un autor pentru care utopia istorică a comunismului ia forma parabolei literare.

Subterana colonie a diformilor are toate caracteristicile unui spațiu carceral, în care voința individuală este anihilată. Astfel, enigmaticul *Acolo* pare un spațiu al damnării, dominat de variate forme de excludere, în care arbitrariul ierarhiei este concurat doar de grotescul formelor ei de manifestare. Imaginînd o societate postapocaliptică ce a supraviețuit unei explozii nucleare, romanul are o evidentă încărcătură ideologică, avertizînd asupra pericolelor generate de înarmarea nucleară. Ființele care locuiesc în peșterile subterane, „fiii bombeii”, cum se autointitulează, sunt creaturi monstruoase cu mai multe capete și cu membre ușor șanjabile. Locuitorii acestei lumi sunt ierarhizați în funcție de numărul și de așezarea capetelor, iar resursele lor financiare sunt frecvent orientate spre modificări ale corpului. Este, într-un fel, un Transumanism rudimentar, căci nu este promovată atât ideea îmbunătățirii omului, acel H+, cât înlocuirea părților lui componente. Astfel, oamenii din subteran pot beneficia de brațe sau picioare noi, de *splină regenerativă*, inclusiv la oferte avantajoase: „braț nou gratuit la 3 capete cumpărate” (Fărcășan, 1963, p. 324). Dacă solicită, clienții primesc capete cu dinți de metal gata implantați, astfel încât posesorul să nu mai aibă probleme stomatologice viitoare. La fel, se pot livra capete cu înclinații speciale care asigură succesul în afaceri sau, în funcție de viciile clienților, ficat rezistent pentru cei cărora le place să bea, sau stomacuri rezistente pentru mîncăcioși. Deși sunt înzestrați cu mai multe capete, acești monștri nu dau dovadă de mai multă rațiune, ci, dimpotrivă, par mai apropiați de animalitate. Dezvoltarea necontrolată a experimentelor genetice duce la încălcarea granițelor dintre specii, apar animale noi, precum

mixotaurii, creați din combinarea bovinelor pitice și a vulturilor, creaturi produse pentru a popula alte planete.

Atacul cesiumiștilor [The Attack of the Cesiumists] este un text curajos, deloc inocent din punct de vedere politic. Și chiar dacă secvența introductivă neagă orice valoare politică a acestei *culegeri de documente*, intensitatea revoltei și specificul faptelor incriminate transformă textul într-o declarație anti-comunistă:

Culegerea de față trebuie să fie un etalon de măsurare a hidoșeniei și totodată a frumuseții omenеști și a eroismului omenesc. Am dori ca oamenii de mâine să poată afla mai lesne ce a însemnat ticăloșia, cum a acționat ea și care a fost filozofia ei. Căci în infernul cesiumist s-au strâns laolaltă toate chinurile, toată nemernicia și toate nedreptățile care au existat cândva pe acest pământ (Fărcășan, 1963, p. 7).

Este o ambiguitate ideologică ce reiese explicit și din mențiunea naratorului, care îndeamnă (Fărcășan, 1963, p. 359) la o decodare a pericolelor prezentului, nu la apelul simbolic la societăți istorice apuse, fie acestea o societate capitalistă din secolul XX, Reich-ul nazist sau Egiptul antic. Camuflând critica politică prin strategii specifice literaturii științifico-fantastice, Sergiu Fărcășan realizează un text în care, din subteranele unei civilizații primitive, sau din viitorul unei lumi tehnologizate, reiese imaginea societății românești a anilor '60. Nu atât cea vizibilă, de la suprafața discursului optimist al propagandei, cât cea necunoscută, din temnițele comuniste, ce se construia cu prețul multor *remodelări umane*.

5. Concluzii

Câteva dintre temele recurente ale scrisului lui Sergiu Fărcășan se conturează prin întrebările legate de notele definitorii ale naturii umane, de rolul și de modalitățile prin care tehnologia poate fi asimilată la nivelul biologiei și intelectului uman, sau la nivelul societăților, precum și prin cele ce imaginează lumi ce vor urma epocii omului. Într-o societate normală, adică trăitoare în afara unei dictaturi politice, rolul literaturii științifico-fantastice este de a pregăti cititorul pentru o nouă tehnorealitate. În contextul unei cvasiizolări ce domina lumea românească comunistă, ne putem întreba dacă nu cumva literatura de acest tip simultan informează asupra tehnologiilor, dar și alarmează asupra efectelor lor, simultan conectează lumea românească la un flux internațional al ideilor, dar și avertizează asupra pericolelor adiacente. La fel cum postmodernismul românesc, asumându-și o insularitate estetică, nu a fost emanația firească a unei societăți postmoderne, consumeristă și globalizantă, cum a fost în alte spații, și evoluția literaturii științifico-fantastice românești a fost privată de necesarul dialog cu un cadru conceptual care să-i evidențieze nuanțele.

Cele două romane și volumul de povestiri se construiesc prin tensiunea permanentă dintre clișeele discursului propagandistic oficial, în care cuceririle tehnicii slujesc omului și sunt semnul superiorității lui, precum și a regimului politic ce le face posibile, și subminarea politicii oficiale, prin recursul la parabolă și imaginarea unor lumi utopice. Astfel, personajele-erou reprezentate de oamenii de știință se umanizează prin dilemele etice ce-i obsedează și prin chestionarea formelor pe care le iau umanizarea mașinii și mecanizarea umanului. Discursul propagandistic capătă accente postumaniste, căci avântatul progres tehnologic duce la o destructurare a umanului, atât prin masificare, cât și prin *remodelare*, fie ea mentală sau fizică.

Textele lui Sergiu Fărcășan stau sub semnul unei duble actualități: cea a anilor '60-'70, când au fost scrise, prin dezbaterile centrate pe relația om-mașină, posibilitatea autonomiei noilor tehnologii, impactul ciberneticii și rolul militar al tehnologiei în cadrul Războiului Rece, sau implicațiile etice ale coabitării umanului cu tehnologia. Cea de-a doua formă de actualitate propulsează problematica acestor texte în rețeaua dezbaterilor actuale, post- și transumaniste,

în care amenințarea Singularității și protezarea, cyborgizarea narativă și anularea granițelor dintre real și virtual ies din paginile literaturii științifico-fantastice, doar spre a modela formele cotidiene ale existenței și interacțiunii umane.

Referințe:

- Bould, M., Miéville, C. (2009). *Red Planets: Marxism and Science Fiction*. Wesleyan University Press.
- Fărcășan, S. (1963). *Atacul cesiumiștilor* [The Attack of the Cesiumists]. Editura Tineretului.
- Fărcășan, S. (1968). *Mașina de rupt prietenii* [The Friendship-Breaking Machine]. Editura Tineretului.
- Fărcășan, S. (1970). *Vă caută un Taur* [A Bull Is Searching for You]. Editura Albatros.
- Graham, E. L. (2002), *Representations of the Posthuman: Monsters, Aliens, and Others in Popular Culture*, Manchester University Press.
- Marinetti, F. T. (2009). *Manifestele futurismului* [The Manifestos of Futurism] (E. David Drogoreanu, Trad.). ART.
- Hayles, K. (1999). *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago University Press.
- Moravec, H. (1988). *Mind children: the future of robot and human intelligence*. Harvard University Press.
- Pepperel, R. (2003). *The Posthuman Condition*. Intellect Books.
- Petroșel, D. (2014). *Era mașinii. Despre postumanism și imaginarul tehnologic în literatură* [The Age of the Machine: On Posthumanism and the Technological Imaginary in Literature], Editura Tracus Arte.
- Popescu, M.-E. (2018). Proxemica uman-robot în Planète sauvage [Human-Robot Proxemics in “Planète Sauvage”]. *Incursiuni în imaginar* [Incursions into the Imaginary], 9, 268-276. DOI: <https://doi.org/10.29302/InImag.2018.9.18>